

Úvod do práva

Pojem práva

Právo je základním stavebním prvkem demokratického právního státu ve kterém žijeme. Pro pojem právo existuje řada definic, které s odvíjí od pohledu kterým se na právo díváme. Obecně sdílená definice říká, že právo je ucelený a komplexní systém závazných a státní autoritou vynutitelných právních norem, jejíž předmětem je chování jednotlivých subjektů práva¹.

Z této definice můžeme vyčíst jeho jednotlivé složky

- ucelenost a komplexnost je nezbytná pro to, aby právo obsáhlo veškeré situace které mohou nastat a nedocházelo k tzv. mezerám v právu
- závaznost a státní vynutitelnost odlišuje právo od ostatních normativních systémů, znamená, že stát může přinutit občany k dodržování právních předpisů
- předmětem je chování subjektů práva, tedy vztahy, které mezi navazují fyzické nebo právnické osoby

Právo můžeme rozdělit na právo objektivní a subjektivní. Zatímco objektivní právo je platné právo, které je obsaženo v právních předpisech. Subjektivní právo je pojem, který vnímá většina z nás, tedy právní nárok na nějakou věc, činnost, možnost chovat s určitým způsobem (právo se rozhodnout, právo na lékařské ošetření..)².

Prameny práva

Pramenem práva je nositel, ve kterém je právo obsaženo. Rozlišujeme 4 základní prameny práva a to právní předpisy, normativní smlouvy, právní obyčej a precedensy.

Precedens je soudní rozhodnutí, které je závazné pro další totožné situace. Právní obyčej je příkladem nepsaného práva, vzniká na základě masového, dlouhotrvajícího uskutečňování konkretizovaného chování. Normativní smlouva je smlouva která obecně upravuje skupinu právní vztahů, typickou normativní smlouvou je kolektivní smlouva mezi zaměstnavatelem a odbory, která stanovuje práva a povinnosti pro zaměstnance.³

Právní předpis (právní norma) je písemným pramenem práva, který může být o různé intenzitě.

- ústavní zákony jsou nejvyšším stupněm pramenů práva, je to především Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod
- zákony jsou těžištěm právního řádu, vydávány Parlamentem České republiky
- nařízení vlády a vyhlášky ministerstev jsou tzv. odvozenými právními předpisy, tedy musí vycházet ze zákona⁴
- nařízení a obecně závazné vyhlášky vydávané obci a kraji

Předpisy nižší právní síly musí být v souladu s předpisy vyšší právní síly.

Obrázek – podle toho kdo co vydává

Na základě druhu využívaných pramenů práva můžeme rozlišit dva typy právní kultury. Právní řád České republiky je postaven na tzv. kontinentálním principu, který je typický pro evropské země. V rámci tohoto principu je hlavním pramenem práva právní předpis, případně

¹ Blažek, P. (2012). *Základy práva: teorie práva a základy ústavního práva České republiky*. (Vyd. 3., 123 s.) Praha: Vysoká škola finanční a správní. Str 10

² Blažek, P. (2012). *Základy práva: teorie práva a základy ústavního práva České republiky*. (Vyd. 3., 123 s.) Praha: Vysoká škola finanční a správní. Str 12

³ Šíma, A. (2012). *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. (12., dopl. vyd., xviii, 406 s.) V Praze: C.H. Beck. Str 3

⁴ Švestka, J., & Dvořák, J. (2009). *Občanské právo hmotné*. (5., jubilejní aktualiz. vyd., 459 s.) Praha: Wolters Kluwer. str 94

normativní smlouva, tedy psané právo. Opakem je anglosaský princip, kde převažují nepsané prameny práva, tedy právní obyčeje a precedensy. Tento princip nalezneme na území Velké Británie a USA).⁵

Obrázek – typy právní kultury

Aby mohl být právní předpis používán, musí splňovat podmínku platnosti a účinnosti. Platný je předpis pokud splňuje veškeré obsahové a formální náležitosti, řádně projde všemi etapami legislativního procesu a být řádně zveřejněn (zákon ve Sbírce zákonů ČR, vyhlášky obcí nebo krajů na Úřední desce atd.). Dnem vyhlášení se stává platným a je součástí právního řádu. Od tohoto dne nastává tzv. legisvakační lhůta, která slouží k seznámení se s předpisem, její délka je závislá na složitosti a důležitosti zákona. Tato lhůta končí dnem účinnosti zákona. Od toho dne je zákon závazný a vynutitelný a je tedy nutné se tímto zákonem řídit.⁶

Obrázek – legisvakační lhůta nového OZ

Systém práva

Pro pochopení výstavby právního řádu, jej lze dělit na různá odvětví.

Základní dělení je na právo soukromé a veřejné.

Pro soukromé právo je charakteristická smluvní volnost, tedy zda s kým a jakou smlouvu uzavřeme. Zákon umožňuje volnost smluvních vztahů, stanovuje pouze jejich mantinely. Soukromé právo hájí soukromý zájem jednotlivce, subjekty soukromoprávní vztahů jsou si rovny.⁷ Do soukromého práva spadá právo občanské, pracovní právo, obchodní právo, rodinné právo.

Veřejné právo oproti tomu chrání veřejný zájem, který autoritativně vynucuje. Subjekty jsou tedy v nerovném postavení. Aby nedocházelo k zneužití této nerovnosti, zákon vše přesně reguluje.⁸ Veřejným právem je právo finanční, trestní právo, správní právo.

Dále rozlišujeme na právo hmotné a procesní.

Právo hmotné stanovuje jednotlivá práva a povinnosti. A právo procesní určuje jak postupovat, pokud chceme svá hmotná práva uplatnit.⁹ Poskytuje tedy hmotným právům ochranu.

Př. Občanský zákoník jako hmotný předpis stanovuje právo dostat zaplacenou kupní cenu za prodanou věc. Občanský soudní řád, jakožto procesní předpis stanovuje jak uplatnit toto právo u soudu, pokud k nedojde k zaplacení kupní ceny dobrovolně.

Relevantní právní zdroje

Zdroje, kde nalezneme potřebné právní předpisy můžeme rozdělit na písemné, elektronické a speciální programy.

---

⁵ Šíma, A. (2012). *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. (12., dopl. vyd., xviii, 406 s.) V Praze: C.H. Beck. Str 3

⁶ Blažek, P. (2012). *Základy práva: teorie práva a základy ústavního práva České republiky*. (Vyd. 3., 123 s.) Praha: Vysoká škola finanční a správní. Str 29

⁷ Blažek, P. (2012). *Základy práva: teorie práva a základy ústavního práva České republiky*. (Vyd. 3., 123 s.) Praha: Vysoká škola finanční a správní. Str 14

⁸ Blažek, P. (2012). *Základy práva: teorie práva a základy ústavního práva České republiky*. (Vyd. 3., 123 s.) Praha: Vysoká škola finanční a správní. Str 13

⁹ Varvařovský, P. (2009). *Základy práva: o právu, státě a moci*. (2., aktualiz. a dopl. vyd., 456 s.) Praha: ASPI. str. 48

V písemné podobě:

- edice ÚZ (Úplná Znění) od Sagitu – nejrozšířenější, největší záběr, dostání ve skoro každém knihkupectví
- Zákony 2012 KnihyABZ.cz – pouze objednat na internetu, levné

V elektronické podobě

Na internetu je velké množství různých serverů a stránek, kde lze potřebné zákon vyhledat, problémem je, zda jsou v aktuálním znění – zpravidla nelze ověřit.

Nejspolehlivější je portál veřejné správy : www.portal.gov.cz kde v sekci „zákony“ lze najít vždy aktuální znění všech zákonů. Kvalitní je také portál www.businessinfo.cz , který je zaměřen na malé a střední podnikatele. Také má vždy aktuální verze zákonů, k tomu řadu článků.

Speciální programy

Pro právní praxi existuje řada programů jako ASPI, CODEXIS a řada dalších, které obsahují vždy aktuální znění zákonů, jsou provázané s judikaturou, odbornými články. Pro běžného člověka jsou zbytečně drahé a složité. Přístup k nim je možný v některých počítačových učebnách v rámci Masarykovy univerzity.

Otázky k procvičení

1. Z níže uvedených možností vyberte prameny práva v psané podobě.
  - a. *Právní předpis*
  - b. *Obyčej*
  - c. *Precedens*
  - d. *Normativní smlouva*
2. Určete správnou časovou posloupnost níže uvedených pojmů
  - a. *legisvakační lhůta, platnost, účinnost,*
  - b. *účinnost, legisvakační lhůta, platnost*
  - c. *platnost, legisvakační lhůta, účinnost*
3. Pro soukromé právo je typické
  - a. *nerovné postavení subjektů*
  - b. *přednost veřejného zájmu*
  - c. *široká smluvní volnost*
4. V čem spočívá zrádnost vyhledávání zákonů na internetu?
  - a. *není možné je najít*
  - b. *často není možné určit, zda je zákon v aktuálním znění*
  - c. *všechny zákony na internetu jsou zpoplatněny*